Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 11. 12. 2024, sp. zn. 7 Tdo 1040/2024, ECLI:CZ:NS:2024:7.TDO.1040.2024.1

Číslo: 39/2025

Právní věta:

Ochranné léčení (§ 99 tr. zákoníku), a to i v ústavní formě, lze uložit za jakýkoli trestný čin nebo čin jinak trestný, bez ohledu na jeho typovou závažnost. Je však třeba zohlednit požadavek přiměřenosti trestní sankce ve smyslu § 38 a § 96 tr. zákoníku.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 11.12.2024

Spisová značka: 7 Tdo 1040/2024

Číslo rozhodnutí: 39

Číslo sešitu: 8

Typ rozhodnutí: Usnesení

Hesla: Ochranné léčení, Zásada přiměřenosti trestní sankce

Předpisy: § 38 tr. zákoníku
§ 99 tr. zákoníku

Druh: Rozhodnutí ve věcech trestních

Sbírkový text rozhodnutí:

Nejvyšší soud podle § 265i odst. 1 písm. e) tr. ř. odmítl dovolání obviněného M. K. podané proti usnesení Krajského soudu v Praze ze dne 21. 8. 2024, sp. zn. 10 To 256/2024, v trestní věci vedené u Okresního soudu v Mělníku pod sp. zn. 2 Nt 2201/2024.

I.
Dosavadní průběh řízení

1. Usnesením Okresního soudu v Mělníku ze dne 19. 7. 2024, sp. zn. 2 Nt 2201/2024, bylo obviněnému M. K. podle § 99 odst. 1 tr. zákoníku uloženo psychiatrické ústavní ochranné léčení. K uložení ochranného léčení došlo na návrh státní zástupkyně poté, co policejní orgán podle § 159a odst. 1 tr. ř. pravomocně z důvodu nepříčetnosti M. K. odložil věc pro podezření z přečinu nebezpečného pronásledování podle § 354 odst. 1 písm. a), c) tr. zákoníku.

2. Okresní soud v Mělníku dospěl k závěru, že obviněný se ve stavu nepříčetnosti dopustil skutku, který jinak vykazuje znaky přečinu nebezpečného pronásledování podle § 354 odst. 1 písm. a), c) tr. zákoníku. Tento skutek spočíval podle zjištění Okresního soudu v Mělníku v podstatě v tom, že

obviněný v době od roku 2019 do roku 2024 zasílal poškozené P. M. (nar. XY) s týdenní pravidelností dopisy, zároveň jí zaslal přibližně 350 e-mailů, s velkou četností ji kontaktoval i telefonicky, přestože poškozená na kontakt nereagovala a již v roce 2019 mu dala jednoznačně najevo, že nechce být kontaktována. Podle zjištění Okresního soudu v Mělníku byly obsahem nevyžádaných dopisů, e-mailů a telefonátů obviněného různé projevy náklonnosti a lásky, sexuální návrhy, popis sexuálních fantazií, sdělování sexuální preference, požadavky na to, aby se rozvedla a žila s ním, ujišťování, že se o ni a jejího syna postará, přičemž jí také opakovaně sděloval, že ji brzy navštíví. Z kontextu věci vyplývá, že poškozená byla v minulosti původně terapeutkou obviněného a obviněný byl jejím klientem.

3. Stížnost, kterou obviněný podal proti usnesení Okresního soudu v Mělníku, byla usnesením Krajského soudu v Praze ze dne 21. 8. 2024, sp. zn. 10 To 256/2024, podle § 148 odst. 1 písm. c) tr. ř. jako nedůvodná zamítnuta.

II.
Dovolání a vyjádření k němu

4. Obviněný podal dovolání proti usnesení Krajského soudu v Praze. Výrok, jímž byla zamítnuta jeho stížnost, napadl s odkazem na důvody dovolání uvedené v § 265b odst. 1 písm. g) a k) tr. ř. Namítl, že závěr soudů o nebezpečnosti jeho pobytu na svobodě se opírá o nesprávné hodnocení důkazů. Konkrétně tím měl na mysli to, že byl brán ohled na jeho zahlazená odsouzení z minulosti, že z výpovědi poškozené nevyplývá, že by jí nějak vyhrožoval nebo že by jeho projevy sama vyhodnotila jako výhrůžky, že jeho sadomasochistická sexuální preference je submisivního charakteru, že neměl úmysl vyvolat u poškozené obavy či strach za účelem splnění svých přání, ale pouze s ní navázat vztah. Dále vytkl, že nebylo vyhověno jeho návrhu na zpracování revizního znaleckého posudku. V této spojitosti namítl, že soudy vycházely ze znaleckého posudku, který o jeho duševním stavu vypracoval znalec, u něhož je objektivně přítomno riziko podjatosti, protože je primářem oddělení, kde je obviněný hospitalizován. Poukázal na to, že ochranné léčení mu bylo uloženo za skutek, který vykazuje znaky trestného činu s velmi nízkou mírou společenské nebezpečnosti, neboť je na něj stanovena sazba odnětí svobody do jednoho roku, a dodal, že ochranné léčení v ústavní formě by mělo být ukládáno pouze ve zcela nezbytných případech. Obviněný se dovoláním domáhal toho, aby Nejvyšší soud zrušil rozhodnutí obou soudů a aby přikázal Okresnímu soudu v Mělníku věc v potřebném rozsahu znovu projednat a rozhodnout.

5. Státní zástupkyně Nejvyššího státního zastupitelství ve vyjádření konstatovala, že jednání obviněného vykazuje znaky přečinu nebezpečného pronásledování podle § 354 odst. 1 písm. a), c) tr. zákoníku. Uvedla, že znalec, který vypracoval znalecký posudek o duševním stavu obviněného, náležitě vysvětlil nejen to, jak duševní porucha obviněného ovlivnila jeho rozpoznávací a ovládací schopnost a že pobyt obviněného na svobodě je nebezpečný, ale objasnil i důvody pro uložení ochranného léčení v ústavní formě. Souhlasila s tím, že nebyly důvody pro vypracování revizního znaleckého posudku. Státní zástupkyně navrhla, aby dovolání obviněného bylo jako zjevně neopodstatněné podle § 265i odst. 1 písm. e) tr. ř. odmítnuto.

III.
Přípustnost a důvodnost dovolání

6. Nejvyšší soud shledal, že dovolání je přípustné podle § 265a odst. 1, odst. 2 písm. h) tr. ř., bylo podáno obviněným jako oprávněnou osobou podle § 265d odst. 1 písm. c) tr. ř., prostřednictvím obhájce podle § 265d odst. 2 tr. ř., ve lhůtě a na místě podle § 265e odst. 1, 2 tr. ř., s obsahovými náležitostmi podle § 265f odst. 1 tr. ř., avšak je zjevně neopodstatněné.

7. Především musí Nejvyšší soud poznamenat, že Okresní soud v Mělníku i Krajský soud v Praze ve

svých rozhodnutích označovaly M. K. jako „posuzovaného“. Tento pojem nijak nevyjadřuje jeho procesní postavení. Ve skutečnosti měl postavení obviněného, tj. toho, proti němuž se vede trestní řízení (§ 12 odst. 6 tr. ř.). Trestním řízením se rozumí řízení podle zákona č. 141/19621 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), a je jím i řízení o uložení ochranného léčení podle § 99 tr. zákoníku. Proti M. K. bylo vedeno trestní řízení ve smyslu § 12 odst. 10 tr. ř., takže byl v tomto řízení v postavení obviněného.

K důvodu dovolání podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř.

8. – 14. Nejvyšší soud shledal námitky opírající se o zmíněný dovolací důvod zjevně neopodstatněnými.

K důvodu dovolání podle § 265b odst. 1 písm. k) tr. ř.

15. Podle § 265b odst. 1 písm. k) tr. ř. lze dovolání podat, jestliže bylo rozhodnuto o uložení ochranného opatření, aniž byly splněny podmínky stanovené zákonem pro jeho uložení.

16. Podle § 99 odst. 1 tr. zákoníku soud uloží ochranné léčení mimo jiné tehdy, jestliže pachatel činu jinak trestného není pro nepříčetnost trestně odpovědný a jeho pobyt na svobodě je nebezpečný.

17. Obviněný se snažil zpochybnit splnění podmínek pro uložení ochranného léčení námitkami, podle nichž nebyly naplněny všechny znaky přečinu nebezpečného pronásledování podle § 354 odst. 1 písm. a), c) tr. zákoníku, neboť poškozené nijak nevyhrožoval a nevyvolal u ní žádnou obavu.

18. Objektem přečinu nebezpečného pronásledování podle § 354 tr. zákoníku (tzv. stalking) je klidné mezilidské soužití chráněné před rušením, které spočívá v obtěžování a znepříjemňování života oběti nad únosnou míru (Šámal, P., Gřivna, T., Bohuslav, L., Novotný, O., Herczeg, J., Vanduchová, M. a kol. Trestní právo hmotné. 9. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2022, str. 1024), respektive také lidská svoboda (Ščerba, F. a kol. Trestní zákoník. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, str. 2917).

19. Přečinu nebezpečného pronásledování podle § 354 odst. 1 písm. a), c) tr. zákoníku se dopustí ten, kdo jiného dlouhodobě pronásleduje tím, že a) vyhrožuje ublížením na zdraví nebo jinou újmou jemu nebo jeho osobám blízkým, c) vytrvale jej prostřednictvím prostředků elektronických komunikací, písemně nebo jinak kontaktuje, a toto jednání, tedy jednání pod písm. a) i jednání pod písm. c), je způsobilé vzbudit v něm důvodnou obavu o jeho život nebo zdraví nebo o život a zdraví osob jemu blízkých.

20. Soudy považovaly jednání obviněného za vyhrožování „jinou újmou“, tj. jinou, než je ublížení na zdraví. Touto újmou zde může být pouze „prostá újma“, tj. nikoliv újma vážná (jako např. u trestného činu pomluvy podle § 184 odst. 1 tr. zákoníku) či těžká (jako např. u trestného činu vydírání podle § 175 odst. 1 tr. zákoníku). Může jít zejména o újmu na osobním nebo rodinném životě, spočívající třeba v podstatnějším a déletrvajícím narušením klidu a životní pohody. V daném případě bylo onou jinou újmou významné narušení rodinného života poškozené, a to s ohledem na úpornost, zarputilost a sveřepost, s níž se obviněný prostřednictvím dopisů, e-mailů a telefonátů vytrvale snažil dosáhnout toho, aby se poškozená rozvedla a žila s ním. Obviněný ve svých projevech adresovaných poškozené sice nepoužil slov, která by se z ryze sémantického hlediska dala označit za výhrůžky, avšak jeho jednání jako celek nakonec působilo výhrůžně. Nutně totiž u poškozené vyvolávalo obavu, jak bude obviněný ve svém jednání pokračovat, jestliže nevzal na vědomí a nerespektoval jasné a jednoznačné odmítavé vyjádření poškozené hned na počátku jeho pokusů o navázání bližšího vztahu. Tato obava byla logicky zesilována tím, že obviněný do svých projevů zahrnul i sdělení, že poškozenou osobně navštíví, a také tím, že v celé záležitosti kontaktoval i manžela poškozené. Poškozená ostatně měla obavu z případného setkání, neboť nedokázala odhadnout, jak by se obviněný choval, co by se

odehrálo, kdyby skutečně přijel, a měla strach také z jeho tendence překračovat hranice intimní zóny a z jeho sexuální preference. Je-li na jednání obviněného nahlíženo jako na celek a jako na jednání směřující k tomu, aby poškozená ukončila svůj dosavadní rodinný život, lze akceptovat závěr soudů, že působilo jako vyhrožování „jinou újmou“ ve smyslu § 354 odst. 1 písm. a) tr. zákoníku.

21. Ze znění ustanovení § 354 odst. 1 tr. zákoníku nevyplývá, že by pachatel svým jednáním musel u jiného vzbudit skutečnou obavu o život nebo zdraví. Citované ustanovení slovy „a toto jednání je způsobilé vzbudit … důvodnou obavu“ vyjadřuje požadavek nikoli na reálný vznik skutečné obavy, ale charakterizuje jednání pachatele jako způsobilé důvodnou obavu vzbudit. Tuto způsobilost je nutno posuzovat v širších souvislostech než u trestného činu nebezpečného vyhrožování podle § 353 tr. zákoníku. Nestačí zkoumat slovní obsah projevů pachatele, je třeba zvažovat zejména celkovou povahu, intenzitu, délku trvání a cíle jeho jednání a rovněž například jeho předchozí vztah k poškozenému a znalost nebezpečných rysů jeho osobnosti pro poškozeného. Je tedy bezvýznamné, že v posuzované věci poškozená ve skutečnosti neměla z jednání obviněného obavu o život nebo zdraví. To lze přičíst spíše její psychické odolnosti než tomu, jak jednal obviněný. Jednání obviněného co do své povahy, intenzity, délky trvání a cíle, k němuž směřovalo, rozhodně mělo způsobilost vyvolat důvodnou obavu o zdraví. Jestliže obviněný ve svém jednání pokračoval, a dokonce ho stupňoval i poté, co byl poškozenou zcela nepochybně odmítnut, pak nutně navodil situaci, která měla potenciál vyvolat u poškozené důvodnou obavu z toho, zda si nebude chtít vynutit splnění svých přání nikoli jen slovními projevy, ale i případným násilím, zvláště když avizoval osobní návštěvu u poškozené. Nejde však jen o obavu z případného fyzického napadení a ublížení na těle. Nemusí zde jít jen o zdraví fyzické, ale i psychické (viz např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. 1. 2017, sp. zn. 7 Tdo 1733/2016). Jednání obviněného mělo reálný potenciál vzbudit důvodnou obavu také v tom směru, že mohlo ohrozit poškozenou na duševním zdraví. Ostatně poškozená ve svědecké výpovědi popsala, jak jí jednání obviněného působilo úzkost. Pokud by měla obavu o duševní zdraví, je zřejmé, že by tato obava byla důvodná.

22. Z hlediska subjektivní stránky je přečin nebezpečného pronásledování podle § 354 odst. 1 písm. a), c) tr. zákoníku úmyslným trestným činem. V přímém úmyslu [§ 15 odst. 1 písm. a) tr. zákoníku] je spáchán zejména tehdy, pokud pachatel svým pronásledováním sleduje (ať už je motivem cokoli) cíl poškozeného např. deptat, provokovat (jako je tomu v některých případech tzv. kyberšikany). K trestnosti však postačuje i úmysl nepřímý [§ 15 odst. 1, písm. b), odst. 2 tr. zákoníku], kdy se pachatelovo chtění váže k něčemu jinému, například k úsilí získat lásku či přátelství pronásledované osoby, přičemž je ale pachatel srozuměn s tím, že jeho úsilí může v poškozeném vyvolávat důvodnou obavu o život nebo zdraví. Základem pro závěr o úmyslu pachatele může být zejména okolnost, že věděl, že si poškozený jeho jednání nepřeje. V posuzovaném případě se úmyslné zavinění obviněného plně vztahuje nejen na samotné jednání spočívající v pronásledování poškozené prostřednictvím dopisů, e-mailů a telefonátů, ale také na způsobilost tohoto jednání vzbudit u poškozené důvodnou obavu o zdraví. Při četnosti, vytrvalosti, dlouhodobosti a obsahu projevů adresovaných poškozené a při vědomí, že ho poškozená odmítla, je jasné, že obviněný věděl a byl srozuměn s tím, že poškozená důvodně může mít z jeho jednání obavu o zdraví, včetně zdraví duševního.

23. Z podmínek, které jsou předpokladem trestní odpovědnosti, u obviněného chybí příčetnost. Ze zjištění soudů učiněných na podkladě znaleckého posudku z oboru zdravotnictví, odvětví psychiatrie je zřejmé, že obviněný pro duševní poruchu v době činu nebyl schopen rozpoznat protiprávnost činu a ovládat své jednání. Byl tedy podle § 26 tr. zákoníku nepříčetný a z toho důvodu šlo z jeho strany o čin jinak trestný.

24. Nebezpečnost pobytu obviněného na svobodě vyplývá z toho, že jeho duševní porucha s bludy je trvalá a obtížně léčitelná, takže tu je reálná možnost opakování činu pod jejím vlivem. Obviněný namítal, že soudy v této souvislosti přihlížely k jeho odsouzením, ke kterým došlo v minulosti a ohledně kterých nastal účinek, že se na něho hledí, jako by nebyl odsouzen (fikce neodsouzení). K

tomu je třeba pouze uvést, že podstatnou okolností nebyla odsouzení, ale fakt spáchání skutků, což může ovlivnit úvahy o osobě obviněného, jeho charakteru či sklonech apod. Jde ale o záležitost, která v dané věci neměla podstatný, nýbrž spíše jen okrajový a podpůrný význam. Těžiště důvodů, pro které soudy došly k závěru o nebezpečnosti pobytu obviněného na svobodě, spočívalo v povaze duševní poruchy obviněného a v její obtížné léčitelnosti vyplývající také z jeho osobních vlastností.

25. Pro uložení psychiatrického ochranného léčení tedy byly splněny podmínky stanovené v § 99 odst. 1 tr. zákoníku. Pokud bylo obviněnému uloženo ochranné léčení v ústavní formě, stalo se tak podle § 99 odst. 4 tr. zákoníku (byť Okresní soud v Mělníku toto ustanovení ve výroku svého usnesení necitoval, což je formální pochybení, které však nezakládalo důvod zrušení napadeného rozhodnutí). Podle tohoto ustanovení soud uloží ochranné léčení ústavní nebo ambulantní podle povahy nemoci a léčebných možností. Uvedená kritéria soudy zhodnotily správně se zřetelem ke znaleckému posudku z oboru zdravotnictví, odvětví psychiatrie, v němž bylo přesvědčivě vysvětleno, že ambulantní forma ochranného léčení je nedostatečná jak vzhledem k povaze a závažnosti onemocnění obviněného, tak vzhledem k léčebným možnostem nepříznivě ovlivněným u obviněného zejména absencí sebekritičnosti a odmítáním součinnosti při léčbě.

26. Námitkami poukazujícími na nízkou trestní sazbu u přečinu nebezpečného pronásledování podle § 354 odst. 1 tr. zákoníku obviněný patrně mínil to, že uložení ústavní formy ochranného léčení je nepřiměřené. Ochranné léčení je jedním z druhů ochranných opatření, jako takové má povahu trestní sankce (§ 36 tr. zákoníku) a vztahuje se na něj požadavek přiměřenosti trestních sankcí (§ 38 tr. zákoníku). Zásadně ovšem není vyloučeno uložit ochranné léčení ani při spáchání skutku, který jinak vykazuje znaky typově méně závažného trestného činu. Posuzovaný čin obviněného zejména co do způsobu provedení, použitých prostředků, četnosti jednotlivých aktů, z nichž se jako celek skládal, a délky doby páchání vykazoval široký okruh okolností, které ho charakterizují jako čin s vyšší mírou společenské škodlivosti, byť v rámci menší typové společenské škodlivosti vyjádřené zákonnou trestní sazbou. Uložené ochranné léčení tudíž nelze považovat za nepřiměřené, byť bylo uloženo v ústavní formě. Je třeba připomenout také ustanovení § 38 odst. 3 tr. zákoníku, podle něhož při ukládání trestních sankcí se přihlédne i k právem chráněným zájmům osob poškozených trestným činem (v dané věci činem jinak trestným). Ústavní forma uloženého ochranného léčení je primárně odůvodněna povahou nemoci obviněného a léčebnými možnostmi, přičemž podpůrný význam tu má i účinná ochrana poškozené před opakováním činu obviněným.

27. Také z hlediska ustanovení § 265b odst. 1 písm. k) tr. ř. je dovolání obviněného zjevně neopodstatněné.

IV.
Závěr

28. Z důvodů, které byly vyloženy v předcházejících částech tohoto usnesení, Nejvyšší soud zjevně neopodstatněné dovolání obviněného podle § 265i odst. 1 písm. e) tr. ř. odmítl. V souladu s ustanovením § 265r odst. 1 písm. a) tr. ř. Nejvyšší soud rozhodl v neveřejném zasedání.